

Психологічний аспект формування лінгвокраїнознавчої компетенції студентів початкового етапу ВНЗ

Дана стаття присвячена психологічним відмінностям між випускниками ЗНЗ та першокурсниками ВНЗ. Автором доведена взаємозалежність процесу формування ЛКК та віково-психологічних особливостей студентів перших років навчання у ВНЗ.

Успішне навчання іноземній мові залежить від врахування психолого-педагогічних особливостей навчання ІМ на початковому етапі ВНЗ, а також від психологічних та вікових характеристик студентів-першокурсників, які зумовлюють використання адекватних прийомів, форм та засобів навчання для формування у них лінгвокраїнознавчої компетенції.

Психологами [1, 2, 4] вік від 17 до 20 років, що відповідає студентам перших двох курсів, визначається як *юність*. За цей час у студентів відбувається інтенсивний розвиток як фізичний і розумовий, так і моральний і соціальний. Юність – це один з найважливіших етапів життя людини, тому що саме в ньому багато джерел і починань усього подальшого становлення особистості. Вік цей нестабільний, ранимий, важкий і, як виявилось, більше, ніж інші періоди життя, залежить від реальностей довкілля. Саме тому на заняттях з ІМ дуже важливим є представляти студентам окремі реалії іншомовної культури, поступово вводити їх у іншомовне суспільство.

На початковому етапі навчання у ВНЗ студент діалектично об'єднує у собі ще невтрачену дитячість з проявами дорослості. У першокурсника вже складаються певні принципи поведінки, формується образ власного “Я”, розвиваються ціннісні орієнтири. У нього також чітко проявляється диференціація інтересів, а ставлення до запропонованого матеріалу для вивчення стає вибірковою. Саме з цих причин викладачу ІМ часом важко підтримувати інтерес до лінгвістичних та країнознавчих особливостей суспільства, мова якого вивчається. Оскільки у студентів початкового етапу ВНЗ з особливою силою проявляється прагнення до самоствердження, до можливості відстоювати свої погляди та переконання, то саме комунікативна спрямованість навчання ІМ та створення сприятливого психологічного клімату для іншомовного спілкування є тими факторами, які на цьому етапі навчання мають особливу значимість.

Найважливішими процесами даного періоду вважаються розширення життєвого досвіду особистості, кола її спілкування, приналежності до типу людей, на яких вона орієнтується. Потреба в незалежності у молодих людей усвідомлюється завдяки зростанню їх когнітивних здібностей, настанню фізіологічної зрілості та вимогам з боку суспільства. Це означає, що при формуванні ЛКК студентам слід запропонувати пошукові завдання, направлені на віднаходження лінгвокраїнознавчої інформації, якої не вистачає, у системі Internet та різноплановій довідковій літературі.

Головне новоутворення цього вікового етапу – відкриття власного “Я”, розвиток рефлексії, усвідомлення власної індивідуальності та її

властивостей, а також поява життєвого плану, настанови на усвідомлену побудову власного життя. Саме тому при виборі ЛК матеріалів для занять з ІМ необхідно підбирати такі з них, які викликали б у студента зацікавлене ставлення до прочитаного, написаного, почутого, а також давали б змогу порівнювати свої точки зору з думками однолітків з іншомовних країн.

Своєрідність методики та організації навчального процесу у ВНЗ, великий обсяг інформації, відсутність навичок самостійної роботи викликають велику емоційну напругу у першокурсників, що може призвести до розчарування у виборі майбутньої професії. В цей же час у них розширюється коло емоцій і гама почуттів: посилюються почуття відповідальності, свідомого ставлення до навчання тощо.

Так як юнак інтуїтивно підходить до того, що мова як знакова система дозволяє відображати довкілля та фіксувати певні погляди на світ, це дає змогу зрозуміти та проаналізувати особливості культури інших країн. У цьому віці проявляється інтерес до правил вживання тих форм мовлення, які викликають труднощі у вимові або написанні. У першокурсників проявляється здатність відчувати мову не лише у повсякденному житті людей, але й в історичному контексті, що сприяє (за умов успішного психічного розвитку) вдосконаленню відчуття мови.

Розвиток інтелекту юнаків тісно пов'язаний з розвитком творчих здібностей, які передбачають не лише засвоєння інформації, а й вияв інтелектуальної ініціативи та створення чогось нового. Найважливішим інтелектуальним компонентом творчості у цей час є перевага так званого дивергентного мислення, яке передбачає, що на одне і те ж запитання може відшукатися безліч однаково правильних та рівноправних відповідей. Мистецтво викладача полягає, насамперед, у тому, щоб своєчасно розпізнати переважаючу сферу творчого напрямку першокурсника та стимулювати її розвиток у бажаному напрямку. У нашому випадку це – уміння спрямовувати творчу ініціативу студента на можливу інтерпретацію ЛК явищ, особистісне бачення можливості вирішення ЛК проблеми, вміння сформулювати власну оцінку щодо отриманої інформації.

Крім цього, дуже важливо підбирати для занять з ІМ такий ЛК матеріал, що носить проблемний характер, стимулює обмін думками, протилежними точками зору, спонукає до роздумів. Різноманітність інтересів, формування професійної визначеності роблять необхідною подальшу інтенсифікацію індивідуалізації навчання ІМ. Посилення ж почуття відповідальності, свідомого ставлення до навчання відкриває великі можливості для організації самостійної роботи, для стимулювання потреби у самоосвіті. Самостійна робота студентів, особливо початкового етапу ВНЗ, над “відшліфуванням” власної мовленнєвої поведінки неодмінно повинна забирати у них значну частину часу, набагато більшу, ніж на попередніх ступенях навчання. А це не може не вносити певні корективи у процес формування ЛКК на перших двох курсах навчання у ВНЗ, порівняно з уроками у основній або навіть старшій школі.

Узагальнюючи та систематизуючи точки зору психологів різних країн та часів, можна зробити порівняльну характеристику психолого-вікових

особливостей випускників ЗНЗ та першокурсників ВНЗ, які впливають на процес формування іншомовної ЛКК (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика деяких психолого-вікових особливостей випускників ЗНЗ та першокурсників ВНЗ

Випускники ЗНЗ	Студенти I курсу ВНЗ
М И С Л Е Н Н Я	
<ul style="list-style-type: none"> - починається перехід від предметного до абстрактного мислення; - мислення набуває певної формальності; - мислення набуває рис дедуктивно-гіпотетичного завдяки перетворенню конкретних мислительних операцій на формальні, які включаються в єдину систему. 	<ul style="list-style-type: none"> - інтенсивно розвивається абстрактне, формальне мислення; - відбувається становлення понятійного, теоретичного, логічного мислення; - розрізнені знання перетворюються у систему знань, яка є основою формування наукового світогляду; - інтелектуальний розвиток значно прискорюється, вдосконалюючи понятійну форму мислення, мовленнєвий інтелект та внутрішній план дій.
П А М ' Я Т Ь	
<ul style="list-style-type: none"> - закладаються засади переходу від конкретно-логічної пам'яті до абстрактно-логічної; - продовжує зростати довільність та продуктивність логічного запам'ятовування; - помітно підвищується продуктивність запам'ятання абстрактного матеріалу. 	<ul style="list-style-type: none"> - збільшується роль та продуктивність мимовільної пам'яті, виникають специфічні умови для її успішної реалізації; - довільне запам'ятовування стає значно продуктивнішим за мимовільне, окреслюється спеціалізація пам'яті; - вдосконалюються способи запам'ятовування за рахунок свідомого використання раціональних прийомів.
У Я В А	
<ul style="list-style-type: none"> - продовжує розвиватися репродуктивна і творча уява; - зароджується здатність співвідносити образи своєї уяви з реальною дійсністю, зі своїми можливостями. 	<ul style="list-style-type: none"> - вдосконалюється репродуктивна уява; - інтенсивно розвивається творча уява, що знаходить своє відображення в різноманітних видах творчої діяльності; - формується вміння переносити в уяву внутрішні та зовнішні проблеми, ЛК реалії оточуючого світу.

СПРИЙМАННЯ	
<ul style="list-style-type: none"> - продовжує розвиватися цілеспрямованість та активність сприймання; - поглиблюється повнота, точність сприймань. 	<ul style="list-style-type: none"> - процес сприймання досягає значно складніших рівнів свого розвитку і набуває характерних рис складного інтелектуального процесу, опосередкованого попереднім досвідом, наявними знаннями й інтелектуальним потенціалом.
ІНТЕРЕСИ	
<ul style="list-style-type: none"> - інтереси набувають стабільнішого, глибшого характеру; - починають домінувати інтереси, орієнтовані на майбутню професію; - виникає особливий інтерес до спілкування з дорослими; - правильний вибір професії є головною та постійною турботою випускників ЗНЗ. 	<ul style="list-style-type: none"> - із вступом до ВНЗ пов'язане значне розширення кола інтересів студентів; - значно підвищується інтерес до соціальних проблем, які мають велике значення для формування наукового світогляду; - на заняттях починають формуватися наукові інтереси студентів, які можуть з часом або видозмінитися, або, навпаки, розвинутися далі, стаючи орієнтирами для подальшої наукової діяльності.

Зазначені особливості юнаків є орієнтирами для викладача ІМ, який працює з першокурсниками, а також постає перед юнаками носієм іншомовної культури і може не тільки розширити знання про культурні реалії країни, мова якої вивчається, але й надати одночасно знання самої мови, форм мовного етикету, поняття культурних цінностей, тобто сприяти формуванню належної лінгвокраїнознавчої компетенції, враховуючи віково-психологічні особливості студентів початкового етапу ВНЗ.

Список використаних джерел та літератури

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. Посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
2. Петровский А. В. Возрастная педагогическая психология. – М.: Просвещение, 1979.
3. Програма з англійської мови для університетів/інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / Колектив авт.: С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей (керівники), Ю. В. Головач та ін.; Київ. Держ. Лінгв. Ун-т та ін.
4. Психологія: Підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 2000. – 558 с.

Anna Mormul

The Psychological Aspect of the Lingua-cultural Competence Formation at the University Junior Level

The article deals with the psychological differences of the school-leavers compared to the university freshmen. The author proves close interrelation between the age peculiarities and the process of lingua-cultural competence formation.